

СТАНОВИЩЕ

от д-р Велина Годорова, доцент по Гражданско и семейно право в Юридическия факултет на ПУ „П. Хилендарски”, член на научното жури

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' в област на висше образование: 3. социални, стопански и правни науки; професионално направление: 3.6 Право; докторска програма: Гражданско и семейно право

Автор: Венцислав Людмилов Петров

Тема: „Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника”

Научен ръководител: доц. д-р Анна Станева

Уважаеми колеги,

Със заповед № РД38-378/02.06.2015 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Кл. Охридски” съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника“ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование: 3 „Социални, стопански и правни науки“, Професионално направление: 3.6 „Право“ (Гражданско и семейно право). Автор на дисертационния труд е Венцислав Людмилов Петров – докторант към катедра Гражданскоправни науки, Юридически факултет на СУ “Св. Кл. Охридски”, с научен ръководител доц. д-р Анна Станева.

Венцислав Петров е завършил с отличие висшето си юридическо образование в Юридически факултет на СУ “Св. Кл. Охридски”. На 2.06.2015 г. е отчислен от доктурантура с право на защита.

Няколко са факторите, които обуславят актуалността на темата на дисертационното изследване. Вероятно като първи сред тях трябва да изтъкнем липсата на монографично изследване по тези въпроси, която липса успешно се преодолява с този труд. Известно е, че в близката ни история, интересът към темата е бил предизвикан от проектираната кодификация на гражданското право, в който контекст са изразени различни становища (Вж. Л. Ненова, А. Станева, Кр. Цончев). Убедителна в тези становища за мен е критиката към несъвършенството на уредбата по чл.56 от Закона за наследството (противоречие с основни принципи и ценности на наследственото право). Изглежда днес нормата отново става значима поради новата социално икономическа среда и интересите, на които предоставя защита. Това обстоятелство, съчетано с теоретичните и практическите проблеми, породени от лаконичния законов текст, механично пренесен от отменения Закон за наследството, правят изследването теоретически и практически важно.

Общото впечатление от дисертационния труд е изключително положително. Проведено е последователно, обхватно изследване с необходима конкретика и коректност към предходните становища без излишни за запознатия читател детайли. Структурата на дисертацията следва логиката на класическо правно изследване – от общата характеристика на правилото, умело допълнена с исторически бележки и сравнителен анализ, през подробно обсъждане на правопораждащия фактически състав, упражняване на правото и накрая – извеждане на правната му същност и последиците от упражняването. В резултат имаме цялостно съчинение обединяващо четири глави с увод и заключение (в обем от 239 стр.), разгърнато

съдържание, отразяващо добрата му структура, с добре формулирани изводи и предложения *de lege ferenda*.

Темата е гранична. Отраслово тя принадлежи на наследственото право, но предвид същността и целта на правото на кредитора да иска отмяна на отказа от наследство, темата изисква сериозни познания в облигационното право, общата част на гражданското право и гражданския процес. Видно от обсъжданата дисертация, докторантът притежава и умело използва знанията си във всеки от тези правни отрасли за да развие темата си. Доказват го увереният и овладян юридически език, проучената и творчески използвана научна традиция (147 заглавия на български и чужди автори), разумното коментиране на по-стара и актуална съдебна практика, полемиката, в която авторът влиза с утвърдени и дори безспорни авторитети на правната наука, както и способността да се заявяват и аргументират собствените тези на докторанта. Използваните методи за научно изследване – правно догматичен, сравнително-правен и исторически, са адекватни на целта и на задачите на изследването. На места уместно се изтъква социалното значение на уредбата, което е важно за защитата на тезата на автора.

Всичко това е в подкрепа на извода ми, че представената дисертация показва, че целите на докторантурата, предвидени в Закона за развитие на академичния състав са постигнати.

По-конкретно, достойнствата на изследването намирам в следното:

В ясната му теоретична рамка, която е резултат от добре формулираните цел и задачи на изследването. Проблематизирана е близостта на правилото на чл.56 от Закона за наследството (ЗН) с други правни фигури, от гледна точка на определянето на правната му същност, както и последиците на отмяната на отказа от наследство за кредитора и за третите лица – преки или косвени правоприменици във връзка с наследството.

Правото на кредитор на наследник да иска отмяна на отказа му от наследство правилно е разгледано като елемент от общата гражданскоправна защита, предоставена на кредиторите. Изведена е функцията на наследяването като гаранция за защита правата на кредиторите на наследника, а с това - и на защита на гражданския оборот. Разбира се с всички уговорки за условност и подчиненост на основната социална функция на наследяването – да осигури правопримството съобразно волята на наследодателя или в защита на близките му роднини (с.10).

Разглеждането на иска по чл. 56 ЗН като вид отменителен иск, предоставен на кредитора, в цялостната система на защитните механизми, е подчинено на основния патос на изследването: да се защити нормата и мястото ѝ в българското законодателство, въпреки недостойнствата ѝ, макар и признати и обсъдени до голяма степен от автора. Очертан е постигнатият компромис между двата защитими интереса – този, на наследника (личната му преценка за приемане или отказ от наследството), в чиято сфера законово уредената намеса е сериозна (с.68) и този, на кредитора, чийто интерес все пак е предпочетен, но с ограничението – до размера на увредата му.

Полезно е проведеното отграничаване на защитата на кредиторите на наследника от тази, на кредиторите на наследодателя, осигурена по друг ред.

Прецизно и с необходимата детайлност е проведено разграничение на правилото от сходни правни фигури в областта на наследственото право, което без да е особена научна новост, приемам за принос на дисертацията с теоретично, но и с практическо значение. Така, убедително е аргументирана тезата, че елемент от правопораждащия по чл.56 ЗН фактически състав е само действителният отказ от наследство. За целта са обсъдени различните основания за нищожност и унищожаемост на отказа (годен до момента на релевирание на унищожаемостта, с.94). Доказва се отново неточността на законова терминология („унищожение”

вместо „отмяна”), което подкрепя основната теза, за принадлежността на способа към общите отменителни иски, но и в защита на самостоятелността на способа по чл.56 ЗН. Приветствам изразената от автора, макар и под линия, подкрепа на идеите за разширяване на дееспособността на малолетните лица (с. 27).

Специално внимание е отделено на сравнителния анализ на отмяната по чл.56 ЗН със средствата за кредиторската защита по ЗЗД – чл.134 и чл.135, който протича в цялото съчинение в зависимост от разглежданите въпроси. Изтъкнати са сходствата и различията между способите. Авторът се отнася с внимание към традицията и творчески предлага нови аргументи за да обоснове основната си теза, че отмяната по чл.56 ЗН притежава сходства с косвения (сурогаторен) иск по чл.134, както и с Павловия иск по чл.135 ЗЗД, но е различно и самостоятелно средство за кредиторската защита (предпоставки, фактически състав, легитимация и последици). Крайният извод от сравнителния анализ е, че кредиторската защита по чл.56 ЗН съдържа достатъчно специфики, които оправдават уредбата ѝ в специален, а не в общия гражданскоправен закон.

Анализът на правопораждащия фактически състав в глава втора убедително обосновава изцяло обективния характер на елементите му, въпреки че няма спор по този въпрос в теорията. Интересна е полемиката по този въпрос с по-старите автори, произнесли се при действието на отменения ЗН. Ирелевантността на субективния елемент обосновава по-благоприятното положение на кредитора в тази хипотеза, което е и отлика от Павловия иск. В детайли се разисква предпоставката – предходно облигационно отношение, независимо от неговия правопораждащ юридически факт (годни са както договора, едностранната сделка или извъндоговорните основания). Обосновава се, че защитата е предоставена независимо от вида на правоприменителя по наследяване – универсален (по закон или по завещание) или частен, и вида на наследника – физическо, юридическо лице, община или държавата. Интересно и приемливо е предложението *de lege ferenda* да се ограничи отговорността на държавата, като субсидиарен наследник, не само до размера на актива на наследството (чл.60, ал.2 ЗН), но и до обектите, които съставляват този актив (с.74).

Детайлното разглеждане на характеристиките на отказа от наследство, като централен елемент от фактическия състав на правото да се иска отмяна по чл.56 ЗН, обогатява наследственоправната теория. Дадена е и разгърната дефиниция на отказа като формална, непрестативна, абстрактна, консенсуална правна сделка *inter vivos*, с която призован наследник упражнява свое непритезателно имуществено право, която дефиниция може да се приложи и към сделката приемане на наследството (с. 86-91). Внимателно е изведена спецификата на увредата на кредитора, обосноваваща правния му интерес от защитата – невъзможност за удовлетворение поради отпадналото увеличение на имуществото на длъжника, отново в сравнение с двата иска по ЗЗД. За автора защитата е оправдана, въпреки засягането на интереси на трети лица.

Изследваните процесуални въпроси допринасят за практическата ползност на труда (за допустимостта и основателността на иска, за твърденията на страните и свързаната с тях доказателствената тежест (с.106-111).

С приносен характер е и проведения анализ на субективното право на кредитора по чл.56 с неговите специфики като преобразуващо, акцесорно, имуществено, наследимо, прехвърлимо право което се упражнява само по съдебен ред с конститутивен иск. Изследвани са по-специални правоприменящите му последици в сферата на наследниците, приели наследството (да търпят принудително изпълнение върху имуществата от наследството). Анализирани са някои усложнения във връзка със страните и предмета на иска, както и характера на

решението по иска в зависимост от отхвърлянето или уважаването му. Изследването на въпроса за упражняване на правото на отмяна в отношения с международен елемент допринася не само за обхватността на разработката, но има общо теоретично и практическо значение предвид новостта на Регламент 650/2012.

Най-накрая добре е обоснована правната същност на защитата по чл.56 ЗН, която се постига чрез познатата конструкция на относителна недействителност на отказа от наследство. Тя се релевира чрез упражняването по съдебен ред на потестативното субективно право на кредитор на наследника да иска отмяната му. Въпросите за статуса на наследството след отмяната на отказа са обсъдени внимателно от гледна точка на тяхната правна сложност, изразените становища и особеното им практическо значение. Макар и лаконично, като сравним с предходните въпроси, авторът обсъжда и предлага изход от трудно съвместими с основните принципи на наследственото право последици от отмяната на отказа от наследство: състоянието на „спящо наследство”, въвн от патримониума на длъжника наследник, фингирано приемане, но за част от наследството с цел обслужване на принудителното изпълнение за удовлетворяване на кредитора, подчиняване на интересите на сънаследниците на тези, на кредитора. Въпреки трудностите, авторът не отстъпва от тезата си за необходимостта и полезността на института в съвременната икономическа среда, като предлага усъвършенстването му, а не отмяна. Предложени са и конкретни текстове в тази посока, които в частта си за правата на третите лица следва да бъдат безусловно подкрепени.

Бих изразила и някои съмнения по отделни тези и предложения на автора. Очевидно са налице множество аргументи в подкрепа на нормата по чл.56 ЗН, с превес на социално икономическите сред тях. Конструкциите на облигационното право обаче видимо се сблъскват с принципите и конкретни норми на действащото наследствено право. Те навеждат на извод, че наследственоправната защита на кредитора изглежда прекомерна, особено ако обърнем внимание на изразената в теорията теза, за наследството е неочакван, непредвиден актив към длъжниковото имущество, а отказът от наследство е право, предоставено на наследника, за да се съобрази с лични и семейни съображения и мотиви.

Рационалното в обсъжданата необходимост от въвеждане на усложнена форма на отказа от наследство намирам по-скоро в предложената вариантност на формите, а не толкова в нотариалния елемент.

Като се съгласявам с аргументираната пространно теза, че отказът от наследство не е отказ от право, а упражняването му, приемам с уговорки последвалото предложение да се допусне отказ от наследство от напълно и частично недееспособни ако е в техен интерес (ревизия на текста на чл.130, ал.4 СК). Не съм убедена, че подвеждането на отказа от наследство в разрешителния режим на сделките с имущество на дете ще има за резултат целената защита. Повече разум намирам в предложената защита на държавата като субсидиарен наследник – ограничаване на отговорността и не само до описа, но и до активите, включени в него. Приемането на наследството от недееспособен би трябвало да се снабди със същата гаранция за защита на интересите му (нова функция на описа), съединена със забраната за отказ, и приемане на наследството по опис.

В обобщение на казаното, съчинението „Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника” има всички белези на задълбочено и всеобхватно академично изследване по добре формулирани задачи и проблеми. Въпреки аргументите, убедително поднесени в защита на тезата, някои въпроси остават и дискусиата може да продължи, но това е белег на сериозното научно произведение.

Авторът е представил списък с публикации по темата на дисертацията, които удовлетворяват нормативните изисквания в тази им част. Същото се отнася и за представения Автореферат. В него точно и ясно е очертано съдържанието на дисертационния труд, като са изведени основните елементи на структурата и авторовите виждания. Предложенията *de lege ferenda* и приносните моменти на дисертационния труд са коректно посочени. Дисертацията успешно може да стане основа за бъдеща публикация.

В заключение, дисертационният труд „Отмяна на отказа от наследство от кредиторите на наследника” притежава безспорно характеристиките на цялостно, задълбочено, добросъвестно академично съвременно изследване на отдавна установен теоретичен проблем. То демонстрира, че авторът му Венцислав Людмилов Петров притежава задълбочени теоретични знания в областта на наследственото, облигационното, гражданското и гражданскопроцесуалното право, критично мислене и творчески потенциал да развива и отстоява собствени тези и предложения *de lege ferenda*. Това ми дава основание да приема, че обсъжданият дисертационен труд отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 ЗРАСРБ и чл. 27, ал. 1 ППЗРАСРБ и съдържа научни резултати, които представляват принос в науката.

Поради това предлагам на уважаемото жури да присъди на Венцислав Людмилов Петров образователната и научна степен „Доктор” в област на висше образование: 3 „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление: 3.6 „Право“, за което убедено ще гласувам.

18.06.2015 г.

Изготвил становището: .....

доц. д-р Велина Годорова